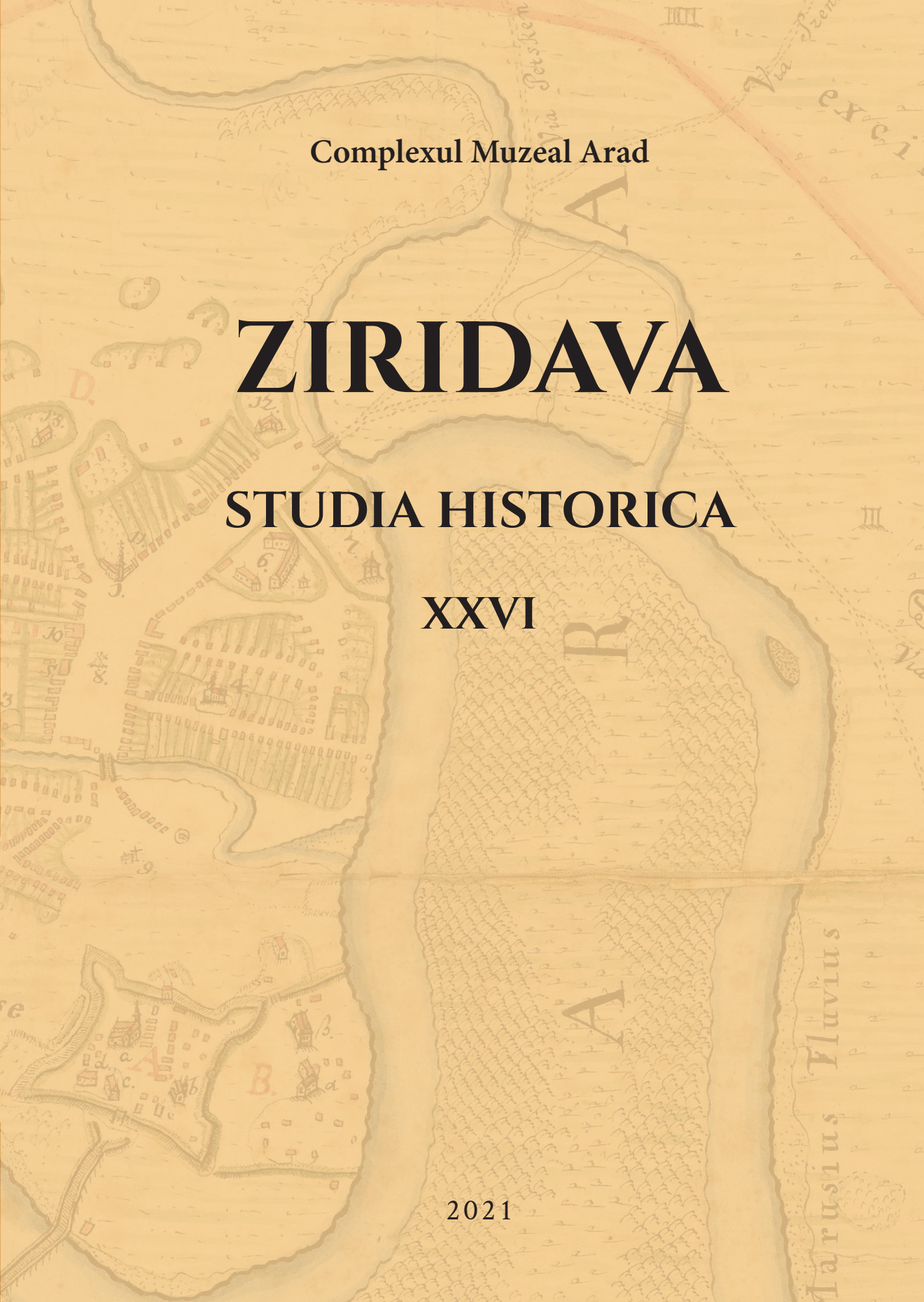

A detailed historical map of Arad, Romania, serves as the background. The map is rendered in a sepia tone with various colors used to distinguish features: red for buildings and fortifications, green for wooded areas, and blue for water bodies. It shows the city's layout, including its fortifications, streets, and surrounding landscape. The Tisza River (Danubius) is visible on the right side, labeled 'Danubius Fluvius'. Other labels include 'Via Petri' and 'Via Franci'. The map is oriented with North at the top.

Complexul Muzeal Arad

ZIRIDAVA

STUDIA HISTORICA

XXVI

2021

ZIRIDAVA
STUDIA HISTORICA
XXVI

COMPLEXUL MUZEAL ARAD

ZIRIDAVA
STUDIA HISTORICA
XXVI

Editura MEGA | Cluj-Napoca | 2021

**Proiect editorial coordonat de Complexul Muzeal Arad
și susținut financiar de Consiliul Județean Arad**

Consiliul de redacție:

Redactori: SORIN OVIDIU BULBOACĂ, FELICIA ANETA OARCEA

Secretari de redacție: IOAN PAUL COLTA, ANIKÓ WITMAN, ADRIANA PANTAZI

Consiliul științific:

JOSEF WOLF, Institutul pentru Istoria și Geografia Regională a Șvabilor Dunăreni, Tübingen, Germania; OVIDIU PECICAN, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca; MIRCEA MĂRAN, Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov”, Vârșeț, Serbia; ANDREEA EMBER, Centre des Monuments Nationaux, France; EUSEBIU NARAI, Universitatea de Vest Timișoara; ANDREI FLORIN SORA, Universitatea din București, Societatea de Științe Istorice din România; LAURENȚIU ȘTEFAN SZEMKOVICS, Arhivele Naționale Istorice Centrale, București; CORNELIU PĂDUREAN, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad; ANDREI ANDÓ, Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad; MARIUS IOAN GREC, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad; DORU SINACI, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad; DUMITRU TOMONI, Societatea de Științe Istorice din România.

*In Romania, the periodical can be obtained through subscription or exchange,
sent as post shipment, from Museum Arad, Arad, Piata G. Enescu 1, 310131, Romania.
Tel. 0040-257-281847.*

ZIRIDAVA. STUDIA HISTORICA

Any correspondence will be sent to the editor:

MUSEUM ARAD

Piata George Enescu 1, 310131 Arad, RO

e-mail: office@museumarad.ro

The content of the papers totally involve the responsibility of the authors.

Persoane de contact:

Dr. Sorin Ovidiu Bulboacă: sorin_bulboaca@yahoo.com

Dr. Felicia Aneta Oarcea: felly_oarcea@yahoo.com

Dr. Ioan Paul Colta: colta86@gmail.com

ISSN 1224-7316

Copertă: CĂLIN MAN

Tehnoredactare: IOAN DOREL RADU

Editura Mega | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

CUPRINS

- 9 **Cuvânt înainte**
- 11 **SORIN OVIDIU BULBOACĂ**
O familie nobiliară românească din comitatul Zarandului – Moga de Hălmagiu (sec. XV–XVI)
A Romanian noble family from the Zarand County – Moga from Hălmagiu (15th–16th centuries)
- 23 **ELENA RODICA COLTA**
Franciscanii și cultura occidentală în vestul României. Biblioteci în mișcare
The Franciscans and occidental culture in western Romania. Libraries on the move
- 43 **AUGUSTIN MUREȘAN**
Stema familiei Huniade pe unele arbalete din secolul al XV-lea. Noi date
The Coat of arms of Huniade family on some crossbows from the 15th century. New data
- 57 **ANDREEA EMBER**
Un chateau d'architecture classique – Le Chateau de la Maisons sur Seine
A classic architecture castle – Castle of Maisons sur Seine
- 83 **OVIDIU PECICAN**
Letopisețul Cantacuzinesc și Cronica lui Matei Basarab
The Cantacuzino's Family Chronicle and The Chronicle of Matei Basarab
- 97 **VASILE MĂRCULEȚ, IOAN MĂRCULEȚ**
Organizarea administrativ-revoluționară românească a scaunelor Mediaș și Sighișoara în 1848-1849
The Romanian administrative-revolutionary organization of the Mediaș and Sighișoara chairs in 1848–1849

- 117 **DANIELA DETEȘAN**
 Testamente feminine din districtul Năsăud
Female testaments from Năsăud district
- 137 **ANDREI ANDÓ**
 Presa imigrației româno-maghiare în America
Romanian-Hungarian immigration press in America
- 155 **MIHAI-OCTAVIAN GROZA**
 O viață închinată învățământului românesc transilvănean. Contribuții privind biografia profesorului Tit Liviu Blaga (1881–1916)
A life dedicated to the Transylvanian Romanian education. Contributions regarding the biography of professor Tit Liviu Blaga (1881–1916)
- 165 **FELICIA ANETA OARCEA**
 Elite intelectuale ale generației Marii Uniri. Episoade din istoria familiilor Robu și Coțioi
Intellectual elites of the Great Union generation. Scenes from the history of Robu and Coțioi families
- 179 **MELINDA MITU**
 Obiecte propagandistice din timpul Marelui Război în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei
Propagandistic objects from the Great War held in the collections of the National History Museum of Transylvania
- 189 **MIRCEA MĂRAN**
 Românii din Iasenova
The Romanians from Iasenova
- 197 **MARIN POP**
 Participarea organizației Partidului Național Român din județul Arad la alegerile parlamentare din noiembrie 1919 și iunie 1920
Participation of the organization of Romanian National Party from Arad county in the parliamentary elections of November 1919 and June 1920
- 225 **EUSEBIU NARAI**
 Participarea Ripensiei la competițiile fotbalistice interne (1928–1931)
Participation of the Ripensia team in the internal football competitions (1928–1931)
- 257 **IONELA SIMONA MIRCEA**
 Direcții de acțiune ale Camerei de Comerț și Industrie Alba în perioada 1928–1934, reflectate în rapoartele de activitate din 1933–1934
Direction of action of the Alba Chamber of Commerce and Industry during 1928–1934, reflected in activity reports from 1933–1934

- 275 **MIRCEA BARON**
Prizonieri de război sovietici utilizați în activitatea productivă din Valea Jiului
Soviet prisoners of war used in production in the Jiu Valley
- 297 **LAURENȚIU ȘTEFAN SZEMKOVICS**
O sută de ani de la instituirea stemei Regatului României (1921–2021)
One hundred yers since the establishment of the establishment of the coat of arms of the Kingdom of Romania (1921–2021)
- 309 **IOAN PAUL COLTA**
Recenzie – Japonisme in the Austro-Hungarian Monarchy

Organizarea administrativ-revoluționară românească a scaunelor Mediaș și Sighișoara în 1848–1849

The Romanian administrative-revolutionary organization of the Mediaș and Sighișoara chairs in 1848–1849

VASILE MĂRCULEȚ, IOAN MĂRCULEȚ*

Abstract. The process of military-administrative organization of Transylvania during the revolution of 1848–1849 also targeted the region of Mediaș and Sighișoara Chairs. In this context, in the autumn of 1848, the Mediaș Prefecture was established. Two stages can be distinguished in the process of setting it up and functioning. A first stage was represented by that of the Mediaș Vice-Prefecture (October – November 3, 1848). In a second stage, it would be constituted and function the Mediaș Prefecture (November 3, 1848–January 17, 1849). In its turn, the organization of the Mediaș Prefecture was carried out in three stages: a) November 3–17, 1848; b) November 17 – December 11, 1848; c) December 11, 1848 – January 17, 1849. Its composition included 7 tribunes (four in the Chair of Mediaș and three in the Chair of Sighișoara). The Greek-Catholic archpriest Ștefan Moldovan served as its vice-prefect.

Keywords: Mediaș, Sighișoara, Ștefan Moldovan, vice-prefecture, prefecture, tribunate.

Ultimele luni ale anului 1848 consfințesc, pe fondul intensificării represiunii împotriva românilor a autorităților maghiare, punerea în aplicare a programului revoluționar românesc, adoptat în cadrul celei de-a treia adunări naționale de la Blaj, din septembrie 1848. Acesta viza instituirea în Transilvania a unei administrații revoluționare românești,

* Vasile Mărculeț, doctor în istorie, Colegiul Tehnic „Mediensis”, Mediaș, vasilemarculet@gmail.com; Ioan Mărculeț, doctor în geografie, Colegiul Național „I.L. Caragiale”, București, ioan_marculet@yahoo.com.

constând în prefecturi, cu instituțiile sale militare: legiunile românești. Între prefecturile constituite, în această etapă a revoluției române, s-a numărat și Prefectura Mediașului.

Introducere. Problema instituirii prefecturilor românești continuă să rămână una nesoluționată și deschisă în istoriografia românească. Confuzia cu privire la acest aspect, care domnește în conținutul documentelor de care dispunem, face ca, atât numărul și identificarea lor exactă, cât și dispunerea lor geografică să constituie subiecte de dezbatere.

Adunarea Națională de la Blaj a decis înființarea a 5 prefecturi¹. Puțin timp mai târziu, Comitetul Național Permanent Român a hotărât constituirea a 15 prefecturi². Hotărârea avea să fie păstrată și după recunoașterea acestuia drept Comitetul Român de Pacificațiune, prin decizia nr. 1.328 din 16 octombrie 1848, a generalului Puchner³.

Întinderea prea mare a unora dintre prefecturi, desfășurarea evenimentelor militare și politice au impus însă divizarea unora dintre unitățile militar-administrative preconizate a fi înființate în unele de mai mici dimensiuni. Chiar și așa, numai unele prefecturi s-au constituit și au funcționat, altele au avut o existență fantomatică, iar altele au rămas doar la stadiul de intenție neconstituindu-se, propriu-zis, niciodată. Cert este faptul că numărul celor 15 prefecturi, care a fost, în general, reținut de o parte însemnată a istoriografiei românești a fost depășit⁴. Discuția asupra acestui aspect al Revoluției Române de la 1848–1849 rămâne, în continuare, deschisă.

¹ Vasile Moldovan, *Memorii din 1848–49*, Brașov, 1895, p. 86; Cf. Ioan Chindriș, Începuturile Prefecturii Câmpiei la 1848, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie” Cluj-Napoca, XXVIII, 1987–1988, pp. 41–42.

² Silviu Dragomir, *Studii privind istoria Revoluției Române de la 1848*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 186.

³ *Documente historice din 1848 et 1849*, în „Transilvania”, anul VIII, nr. 20, 1875, p. 229, nr. 11 (*Documente historice*).

⁴ Cf. Liviu Maior, *Aspecte ale organizării administrației românești din anii 1848–1849 în Transilvania*, în „Acta Musei Napocensis”, IV, 1968, pp. 563–569; Cf. Ioan Chiorean, *Documente inedite privind organizarea administrativă a românilor în Revoluția de la 1848 din Transilvania*, în Ioan Chiorean (coordonator) *In memoriam Avram Iancu (1872–1972): comunicări științifice despre Avram Iancu și epoca sa: 5 septembrie 1972*, Târgu Mureș, 1972, p. 65; Cf. Augustin Mureșan, *Cu privire la sigiliile prefecturilor române din timpul Revoluției de la 1848–1849 din Transilvania*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coordonatori), *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări*, vol. II, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2010, p. 78; Cf. Vasile Mărculeț, *Prefecturi și prefecți români în Revoluția transilvană din 1848*, în „Magazin Istoric”, anul XLI, serie nouă, nr. 6 (483), 2007, pp. 83–85; Cf. Vasile Mărculeț, Alexandru Doboș, *Unele considerații asupra organizării administrative românești din Transilvania din timpul Revoluției de la 1848–1849. Prefecturile și prefecții lor*, în „Comunicări Științifice”, vol. III–IV, Mediaș, 2005, pp. 55–56; Cf. Vasile Mărculeț, Alexandru Doboș, *Aspecte ale Revoluției Române de la 1848–1849 la Mediaș. Studii*, Editura Samuel, Mediaș, 2007, p. 26.

Concomitent cu procesul de constituire a prefecturilor, au fost organizate și legiunile omonime. Formate din lăncieri recrutați din cadrul prefecturilor, legiunile au reprezentat pe parcursul revoluției forța militară a acesteia. În funcție de împrejurări, acestea au operat independent sau în colaborare cu forțele imperiale habsburgice. Procesul de organizare militar-administrativă a Transilvaniei a vizat și regiunea Scaunelor Mediaș și Sighișoara.

Metodologie. Prezentul demers se întemeiază pe valorificarea a două categorii de surse editate. Prima categorie este reprezentată de două variante ale însemnărilor din timpul Revoluției de la 1848–1849 ale protopopului unit al Mediașului, Ștefan Moldovan, însărcinat de Comitetul Național Român cu organizarea Prefecturii Mediașului. Prima variantă a memoriilor a fost publicată, în foileton, în revista *Transilvania* din anul 1875, iar a doua, relativ recent, în *Revista Arhivelor*⁵. A doua categorie o constituie documentele din corespondența oficială a lui Ștefan Moldovan cu membri ai Comitetului Național Român cu privire la organizarea Prefecturii Mediaș, în toamna anului 1848, publicate în revista *Transilvania* din anii 1875 și 1876⁶.

În realizarea prezentului studiu am recurs, în primul rând, la compararea informațiilor cuprinse în cele două categorii de surse. În cazul în care acestea se completeau reciproc am procedat la asocierea lor.

Toponimele, avem aici în vedere, în primul rând, numele localităților le-am redat, în marea lor majoritate, cu denumirile actuale. Am folosit vechile denumiri, dublate de regulă cu cele noi, pentru așezările care, și în prezent, sunt bine cunoscute și după aceste nume.

În ceea ce privește onomasticele le-am transcris în forma în care în care sunt consemnate în izvoarele folosite. În citate am redat numele de persoane exact cum apar ele în text, chiar dacă, uneori același nume cunoaște variante diferite, de la o sursă la alta.

O problemă de care ne-am lovit pe parcursul realizării demersului nostru o reprezintă absența unei literaturi istorice aferente problematicii Revoluției Române de la 1848–1849, în zona Mediașului. Cu excepția unor studii consacrate personalității protopopului Ștefan Moldovan, studiile care abordează diferitele aspecte ale revoluției române în această regiune ne aparțin. Acest fapt ne-a privat de posibilitatea cunoașterii opiniilor altor

⁵ Ștefan Moldovan, *Extras din dioariul vieții mele de la 15 martie 1848 până la 18 ianuarie 1849*, în „*Transilvania*”, anul VIII, nr. 7–15, 1875, pass.; Maria Vertan, „*Dioariul vieții mele*”–însemnările lui Ștefan Moldovan despre revoluția de la 1848–1849 din Transilvania, în „*Revista Arhivelor*”, nr. 1, 2011, pp. 213–250.

⁶ *Documente historice*, în „*Transilvania*”, anul VIII, nr. 16–20, 22–24; IX, 1876, 1–21, 1875, pass.

cercetători și de raportare a concluziilor noastre actuale la eventuale concluzii formulate de aceștia.

Organizarea administrativă românească a Scaunelor Mediaș și Sighișoara. În contextul desfășurării procesului de organizare militar-administrativă revoluționară a Transilvaniei, în toamna anului 1848 a fost constituită Prefectura Mediaș. Informațiile pe care le deținem, referitoare la aceste aspecte sunt relativ puține și, uneori, controversate. În pofida acestor limite, permit reconstituirea cu destul de multă fidelitate a procesului de organizare militar-administrativă revoluționară a Scaunelor Mediaș și Sighișoara.

În procesul de constituire și funcționare a organizării militar-administrative revoluționare a Scaunelor Mediaș și Sighișoara pot fi distinse două etape. O primă etapă a reprezentat-o cea a Viceprefecturii Mediaș (octombrie–3 noiembrie 1848). Într-o a doua etapă avea să fie constituită și să funcționeze Prefectura Mediaș (3 noiembrie 1848–7 ianuarie 1849). La rândul ei, organizarea Prefecturii Mediașului s-a realizat în trei etape: a) 3–17 noiembrie 1848; b) 17 noiembrie–11 decembrie 1848; c) 11 decembrie 1848–17 ianuarie 1849⁷.

Viceprefectura Mediaș. Informațiile de care dispunem, provenite, mai ales, din corespondența protopopului unit al Mediașului, Ștefan Moldovan, cu unii dintre membrii Comitetului Național Român, precum Simion Bărnuțiu și Aaron Florian, conduc la concluzia că, într-o primă etapă, la începutul lunii octombrie 1848, organismul de coordonare a revoluției române a intenționat organizarea scaunelor Mediaș și Sighișoara într-o viceprefectură – **Viceprefectura Mediaș**, care urma să aparțină de Prefectura I a Blajului (*Blăjana*), condusă de prefectul Ioan Axente Sever.

În condițiile absenței oricăror informații, nu știm cine a fost investit viceprefect sau dacă a fost numit cineva în respectiva funcție, în această fază a organizării viceprefecturii. Înclinăm să considerăm, în temeiul succintelor informații pe care le deținem că, cel mai probabil, nu a existat o numire în funcția de viceprefect din moment ce, în această etapă de început, cu organizarea Viceprefecturii Mediaș a fost însărcinat prefectul Ioan Axente Sever însuși⁸.

Situația era complicată și de decizia nr. 4.432 a Comandamentului Gernerall austriac în baza căreia 32 de sate din fostul comitat Alba Superioară erau alipite Scaunelor Mediaș și Sighișoara. Dintre acestea, 19 sate reveneau Scaunului

⁷ Vasile Mărculeț, Alexandru Doboș, *Unele considerații asupra înființării, organizării și funcționării Prefecturii Mediaș-Sighișoara (octombrie 1848-ianuarie 1849)*, în „Comunicări Științifice”, vol. V, Mediaș, 2006, pp. 59–68; Idem, *Aspecte ale Revoluției Române*, pp. 28–54.

⁸ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 2, 1876, p. 21, nr. 32.

Mediaș: Ghijasa de Jos, Buia, Bârghiș, Ghijasa de Sus, Calvaser, Mighindoala, Ștenea, Coveș, Motiș, Metiș, Boarta, Ighișu Vechi, Petiș, Răvășel, Șalcău, Șoala, Veseud, Vecerd și Zlagna. Celelalte 13 localități reveneau Scaunului Sighișoara: Mălâncrav, Stejărenii, Albești, Feleag, Florești, Vânători, Criț, Roandola, Glodeni, Noul Săsesc, Mureni, Vulcan și Mihai Viteazul⁹. Acestea se cereau integrate în structura viceprefecturii și organizate.

Asupra desfășurării procesului de organizare a Viceprefecturii Mediaș, precum și a persoanelor desemnate sau implicate cu ducerea la îndeplinire a acestui obiectiv nu avem informații. Din corespondența protopopului Ștefan Moldovan cu unii dintre membrii Comitetului Național Român deducem că procesul de organizare a Viceprefecturii Mediaș s-a desfășurat foarte lent iar rezultatele înregistrate, la sfârșitul lunii octombrie 1848, au fost nesatisfăcătoare. Faptul este confirmat într-o scrisoare adresată, la 3 noiembrie 1848, amintitului protopop, de către Simion Bărnuțiu și Aaron Florian, membri ai Comitetului Național Român, în care se preciza clar că la momentul respectiv, „după cum cunoaște comitetul, viceprefectura ce se întinde în scaunul Mediaș și al Seghișoarei, încă nu este organizată după cum ar trebui”.

Factorii care au concurat la conturarea acestei stări de lucruri nu sunt foarte clari. Ca motiv principal al acestei situații, invocat de Simion Bărnuțiu și Aaron Florian în corespondența cu protopopul Ștefan Moldovan, l-ar fi reprezentat lipsa de timp a prefectului Blajului, prinsă în organizarea prefecturii sale. În aceeași scrisoare către protopopul Ștefan Moldovan, din 24 octombrie/ 3 noiembrie 1848, cei doi membri ai Comitetului Național Român precizau că „domnul Axente Sever, prefectul legiunei din Blaj, pe care îl însărcinase comitetul cu acea lucrare, grămadit de trebi, se vede că n-a avut timpul de a se ocupa cu ceruta organizație”.

Din punctul nostru de vedere, principalul motiv care a concurat la apariția acestei situații l-a constituit, ca în alte cazuri similare, întinderea mult prea mare a Prefecturii Blajului. Acest lucru făcea imposibilă exercitarea jurisdicției de către prefectul Ioan Axente Sever și asupra Scaunelor Mediaș și Sighișoara.

Ritmul lent de instaurare a administrației revoluționare românești în regiunea scaunelor Mediaș și Sighișoara a determinat Comitetul Național Român să intervină cu măsuri care să conducă la rezolvarea situației. Prima dintre acestea a constatat în numirea lui Ștefan Moldovan în calitate de viceprefect, însărcinat cu organizarea Viceprefecturii din Scaunele Mediaș și Sighișoara. Numirea îi era comunicată acestuia prin aceeași scrisoare din 24 octombrie/3 noiembrie 1848. Ștefan Moldovan era informat că „în această împrejurare comitetul te numește pe sfinția ta viceprefect în cele două scaune”.

⁹ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 98; Maria Vertan, *op. cit.*, pp. 222–223.

Totodată, noului viceprefect i se cerea ca „fără cea mai mică întârziere să pui toată silința spre a organiza acea viceprefectură întocmai după instrucțiunile ce ți s-au transmis întru aceasta”¹⁰.

La 8 noiembrie 1848, Ștefan Moldovan primea deciziile nr. 93 și 98 ale Comitetului Național Român din 3 noiembrie prin care era numit „viceprefect peste Prefectura Mediașului și a Sighișoarei și peste 32 sate din desființatul comitat Alba Superioară”¹¹. Odată cu aceste decizii, procesul de organizare militar-administrativă a Scaunelor Mediaș și Sighișoara intra într-o nouă etapă, cea a Prefecturii Mediașului, numită și *Media*, în una din variantele memoriilor protopopului Ștefan Moldovan¹².

Jurisdicția tribunatelor I–III, din cadrul Viceprefecturii Mediaș

În pofida încetinelii cu care se desfășurase procesul de constituire a Viceprefecturii Mediaș, la momentul transformării ei în prefectură, în Scaunul Mediașului fuseseră deja organizate trei tribunate. Primul dintre acestea, cu centrul la Frâua (azi Axente Sever), condus de tribunul *Vasile Axente*, în vârstă

¹⁰ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 2, 1876, p. 21, nr. 32.

¹¹ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 98; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 222.

¹² Maria Vertan, *op. cit.*, pp. 233, 235.

de 17 ani, cuprindea zece sate: Frâua, Vorumloc (Valea Viilor), Agârbiciu, Hașag, Copșa Mică, Șeica Mare, Șeica Mică, Moardăș, Șoala și Alma Săsească (Alma Vii). Al doilea tribunal, cu centrul la Mediaș, condus de tribunul *George Porea (Porescu)*, avea în componere nouă localități: Mediaș, Moșna, Ibișdorful Săsesc (Ighișul Nou), Proștea Mare (Târnava), Proștea Mică (Târnăvioara), Bazna, Velț, Băgaci și Curciu. Al treilea tribunal, cu centrul la Șaroșul Săsesc (Șaroș pe Târnavă), în frunte cu tribunul *Ioan Chendi*, grupa alte zece sate: Șaroșul Săsesc, Biertan, Buzd, Ațel, Copșa Mare, Nemșa, Brateiu, Richiș, Dupuș și Valchid¹³.

În acest punct al demersului nostru deschidem o scurtă paranteză cu privire la tribunul Vasile Axente. Cine a fost acest tribun? Ce legătură există între el și prefectul Ioan Axente Sever? În mod direct, Ștefan Moldovan, în memoriile lui, și, indirect, unii membri ai Comitetului Național Român îl consideră drept fratele mai tânăr al prefectului Ioan Axente Sever¹⁴. Referitor la acest aspect, în monografia lui dedicată lui Ioan Axente Sever, istoricul Adrian T. Pascu conchidea, că „în mod greșit, Ștefan Moldovan consemna că Vasile Axente și Axente Sever erau frați”¹⁵. În temeiul celor cunoscute, o explicație posibilă, dar nu certă, ar putea fi aceea că ne aflăm în prezența unei coincidențe de nume, care i-a determinat pe contemporani să-l identifice, eronat, pe tribunul Vasile Axente cu fratele prefectului Blajului. Știm însă, de asemenea, că fratele mai tânăr al lui Ioan Axente Sever, Ariton Axente, în vârstă de 17–18 ani în timpul revoluției, a activat în Legiunea I *Blăjana*¹⁶. Ne punem întrebarea dacă nu cumva despre acest frate al lui Ioan Axente Sever este vorba, căruia Ștefan Moldovan, care își publică memoriile la aproape 30 de ani de la desfășurarea evenimentelor, i-a reținut greșit numele? Spre o asemenea identificare converg și alte informații. Spre exemplu, într-o scrisoare a lui August Treboniu Laurian, în calitate de vicepreședinte al Comitetului Național Român, din 11 decembrie 1848, adresată lui Ștefan Moldovan, tribunul Vasile Axente era numit „*Acsențiu junior*”, adică Axente cel tânăr, lăsându-se, astfel, indirect, să se înțeleagă că tribunul din Frâua și prefectul Blajului erau frați¹⁷.

Organizarea revoluționară a Scaunului Sighișoarei în această etapă nu este reliefată de informații directe. O serie de știri indirecte, le avem aici

¹³ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 99; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 224; Cf. Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 205 (în loc de Copșa Mare apare Bârcea Mare).

¹⁴ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 138; *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 10, 1876, p. 117, nr. 57.

¹⁵ Adrian T. Pascu, *Ioan Axente Sever (1821–1906). Viața și activitatea militantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 100, n. 31.

¹⁶ Maria Totu, Petre Florea, Paul Abrudan, *Bărbați ai datoriei 1848–1849*, Editura Militară, București, 1984, p. 18.

¹⁷ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 10, 1876, p. 117, nr. 57.

în vedere pe cele cuprinse în memoriile lui Ștefan Moldovan și în corespondența lui cu unii membri ai Comitetului Național Român, conduc spre constatarea că la sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie 1848 în Scaunul Sighișoarei funcționau tot trei tribunale¹⁸. La momentul respectiv, acestea erau însă subordonate Prefecturii Hârtibaciului sau *Erbaciana*, condusă de prefectul Eliseu Iuniu Armatu, care se ocupase personal de organizarea lor¹⁹.

Prefectura Mediaș (Media). O primă etapă în procesul de organizarea a Prefecturii Mediaș sau „a Mediașului și a Sighișoarei”, potrivit denumirii date de Ștefan Moldovan însuși²⁰, debuta la 3 noiembrie 1848, odată cu emiterea deciziilor nr. 93 și 98 ale Comitetului Național Român. În baza lor, Viceprefectura Mediașului era transformată în prefectura omonimă, sau *Media*, în fruntea căreia a fost numit protopopul unit Ștefan Moldovan, în calitate de viceprefect²¹.

Calitatea deținută de Ștefan Moldovan, viceprefect sau prefect, necesită o scurtă discuție. În însemnările lui, precum și în documentele emise de Consiliul Național Român, el apare cu titlul de viceprefect. În actele unor contemporani, implicați în evenimentele revoluționare, protopopul Mediașului este menționat ca prefect. Spre exemplu, o listă a prefecturilor de la 1848, redactată de Iosif Hodoș, înregistrează la poziția 11: „Mediașu: pref. Moldovanu (roșul)”²².

O serie de informații ne determină să credem că intenția Comitetului Național Român de transformare a Viceprefecturii Mediașului într-o prefectură era anterioară datei de 3 noiembrie 1848. Spre o asemenea concluzie pare a ne întrepta conținutul unei scrisori din 19 octombrie 1848, adresată de Simion Bărnuțiu și Aaron Florian lui Ștefan Moldovan, în care se face referire clară la „locurile în care se întinde Prefectura Mediașului”²³.

Existența acestor date contradictorii fac necesară o explicație cât mai pertinentă. În opinia noastră, cea mai plauzibilă ar fi aceea că hotărârea Comitetului Național Român de a transforma Viceprefectura Mediașului într-o prefectură datează, cel mai târziu, din 19 octombrie 1848, dar, din motive care rămân necunoscute, ea a fost oficializată abia prin deciziile nr. 93 și 98 din 3 noiembrie.

¹⁸ *Ibidem*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 4, 1876, p. 44, nr. 42a.

¹⁹ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 138.

²⁰ *Ibidem*, p. 98; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 222.

²¹ Maria Vertan, *op. cit.*, pp. 233, 235.

²² I. Chiorean, *op. cit.*, p. 64; Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 980, nr. 303.

²³ *Documente istorice*, în „Transilvania”, anul VIII, nr. 23, 1875, p. 259, nr. 17.

Odată cu acceptarea numirii în funcția de viceprefect, Ștefan Moldovan ținea să precizeze Comitetului Național Român condițiile acceptării și exercitării ei. Referitor la acest aspect, în memoriile lui, Ștefan Moldovan menționează că „mai întâi am răspuns comitetului că eu nu mă retrag de a lucra pentru binele patriei și al nației noastre după priceperea și puterea mea; însă fiindcă eu sunt paroh cu parohia mare, în care se recer multe funcțiuni, și capelan nu am; așa eu bucuros las ca această sarcină să o poarte altul care să stea numai de această dregătorie precum e Axente, Eliseu și alții; totuși însă ca să conduc cu consiliul și cu scrisoarea despunderii comitetului până când voi fi sănătos voi face, însă a lua parte activă în treburile militare și ale gărzii naționale, nicidecum nu mă pot lega”.

Îndată după numire, Ștefan Moldovan a trecut la punerea în aplicare a dispozițiilor primite din partea Consiliului Național Român. În primul rând au fost numiți comisari de recrutare. Pentru satele din fostul comitat Alba Superioară încorporate Scaunului Sighișoarei și pentru cele din respectivul scaun au fost numiți Ioan Velțeanu, parohul Brateiului, Ioan Thille, cleric din Bazna, Zaharia Boiu, protopopul Sighișoarei și Emanuil Călugheru, preotul din Saschiz. Primii doi urmau să își desfășoare activitatea în satele din vestul Sighișoarei, iar ultimii doi în cele din est²⁴. În satele din fostul comitat Alba Superioară încorporate Scaunului Mediașului au fost numiți Dumitru Dopu (Dimitrie Pop, în însemnările lui Isaia Moldovan²⁵), paroh în Agârbiciu, și Nicolae Medieșianu, preot în Ighișu Nou. În tribunalele deja organizate din Scaunul Mediașului au fost numiți comisari de recrutare tribunii acestora: Vasile Axente, George Porea și Ioan Chendi, împreună cu colaboratorii lor²⁶. Potrivit unei alte versiuni a memoriilor, tribunul George Porea urma să fie ajutat de Achim Bunea²⁷. Ștefan Moldovan și-a luat libertatea ca în 18 sate din Comitatul Cetatea de Baltă, situate în vecinătatea orașului Dumbrăveni, lipsite de organizare, pe care Stephan Ludwig Roth încerca să le încorporeze scaunelor săsești, să numească comisarii de recrutare pe Ioan Popa, preotul din Alma Ungurească (Alma), și pe Ioan Montanoviciu, viceprotopopul neunit din Păucea.

Comisarii de recrutare au primit, de asemenea, dispoziții: să colaboreze cu preoții locali, care urmau să le pună la dispoziție numărul „sufletelor din

²⁴ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 99; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 223–224.

²⁵ Isaia Moldovan, *Din întâmplările vieții. Note și schițe*. II. 1848/19, în „Gazeta Transilvaniei”, anul LXI, nr. 258, 1898, p. 2; a se vedea și Isaia Moldovan, *Din întâmplările vieții. Note și schițe*. II. 1848/19, în „Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania”. Studiu introductiv, ediție, note și glosar de Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 253.

²⁶ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 99; Cf. Maria Vertan, *op. cit.*, p. 224, preotul Nicolae Medieșianu apare cu numele de Meghieșianu.

²⁷ Maria Vertan, *op. cit.*, p. 224.

comunitate”; să facă cunoscută poporului proclamația comandantului general, din 26 octombrie 1848; să recruteze un număr cât mai mare de bărbați; să se aleagă în fiecare comună „de către popor 4 bătrâni și 1 președinte, de care apoi toți să asculte”; să fie arestați tâlharii, criminalii și incendiatorii și trimiși la Mediaș judecați la „judecătoria pentru asemenea cazuri înființată”. Pentru munca lor, comisarii de recrutare urmau să fie plătiți cu un florin pe zi.

În prima parte a lunii noiembrie 1848, satele situate între Târnava Mare și Târnava Mică, care aparțineau de Prefectura Mediașului, erau organizate într-un nou tribunal. În fruntea acestuia, la 14 noiembrie, Ștefan Moldovan i-a numit în calitate de tribuni pe Alimpie Blăjanu și Nicolae Pop, ambii din localitatea Blăjel, sat care devenea astfel, centrul noului tribunal.

Potrivit informațiilor transmise de Ștefan Moldovan, se pare că numărul satelor din Scaunul Mediașului, intrate în compunerea prefecturii s-a ridicat la 30²⁸. Asupra numărului localităților din Scaunul Sighișoarei nu dispunem informații. Este foarte posibil însă ca numărul lor să fi fost tot de 30, respectiv acele localități menționate, în perioada imediat următoare, în compunerea celor trei tribunate constituite în Scaunul Sighișoarei²⁹.

La mijlocul lunii noiembrie 1848, procesul de organizare a Prefecturii Mediașului intra într-o nouă etapă. Aceasta era marcată de intervenția activă a Comitetului Național Român în derularea ei. Decizia era consecința unui raport înaintat Comitetului de Ștefan Moldovan în 14 noiembrie, înregistrat cu numărul 10, în care erau menționate problemele de care se lovea viceprefectul în acțiunea de organizare a prefecturii, inclusiv conduita și atitudinea nedemnă a unora dintre tribuni. Este cazul aici a tribunului Ioan Chendi de la Șaroș pe Târnave a cărui „purtare rușinată” a determinat intervenția Comitetului Național Român³⁰.

La 22 noiembrie 1848, Ștefan Moldovan primea din partea Comitetului Național Român, un ordin secret, emis în 17 noiembrie, semnat de Simion Bărnuțiu și George Barițiu, prin care erau indicate, atât măsuri disciplinare împotriva lui Ioan Chendi, cât și structura organizatorică a Prefecturii Mediașului.

În ordinul secret, transmis lui Ștefan Moldovan, Consiliul Național Român și exprima „profunda desgustare asupra rușinatei purtări a lui Ioan Kendi (Chendi, n.n.)”, și dispunea arestarea lui. În ordinul emis se preciza că „dumneata ești scutit de însărcinarea de a ordina arestarea lui”, însă „un asemenea mandat se dă tribunului Nicolae Medieșianu, pe care dumneata îl vei înainta acolo unde se va afla dumnealui”.

²⁸ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, pp. 99–100, 113; Cf. Maria Vertan, *op. cit.*, pp. 225–226.

²⁹ *Documente istorice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 4, 1876, p. 44, nr. 42a.

³⁰ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 114; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 228.

Nu știm în ce a constat „rușinata purtare” a tribunului Ioan Chendi deoarece informațiile pe care le avem nu fac nicio referire la acest aspect. Trebuie, însă, că faptele comise de acesta au fost de o gravitate extremă, din moment ce Comitetul Național Român nu numai dispunea demiterea, ci și arestarea lui.

Documentul conținea, de asemenea, o serie de indicații privind organizarea prefecturii. Spre exemplu, în el scria că „ți se trimite lista satelor celor dincoace de Târnave, care se țin de Prefectura Mediașului, împărțite în 7 tribunate”, în care trebuiau „să se orânduiască tribuni și vicetribuni”, ale căror nume trebuiau înaintate Comitetului Național Român, „împreună cu unele reflecțiuni ce se vor afla a fi de interes”, care apoi „de aici se vor confirma în ale lor posturi”.

Viceprefectului i se indica, totodată, ca „între Târnave să faci orânduiala pentru tribuni și vicetribuni”, iar „recrutarea să se îngrijească cu toată severitatea”. Referitor la cele 13 sate din fostul Comitat Alba Superioară, alipite Scaunului Sighișoarei, Comitetul Național Român indica că „e de neapărată trebuință ca să rămână în ținut”³¹.

Lista atașată ordinului cuprindea numărul și numele localităților din componența fiecărui tribunal. Dintre cele șapte tribunate, patru (tribunatele I-IV) erau organizate în Scaunul Mediașului, iar trei (tribunatele V-VII) în cel al Sighișoarei. În baza noii organizări, în componența Prefecturii Mediașului intra un număr de 72 de localități.

Tribunatul I număra 12 localități: Hașag, Șeica Mare, Șeica Mică, Boarta, Calvaser, Veseud, Șteneș, Buia, Mighindoala, Petiș, Agârbiciu și Frâua. Centrul tribunalului s-a aflat la Frâua, iar comanda a continuat să-i aparțină tribunului Vasile Axente.

Tribunatul II avea în compunere zece localități: Șalcău, Mihăileni, Moardăș, Răvășelu, Metiș, Motiș, Șoala, Valea Viilor, Copșa Mică și Ighișul Nou. În fruntea tribunalului, al cărui centru era la Ighișul Nou, a fost numit Nicolae Medieșianu.

Tribunatul III avea zece localități: Ghijasa de Jos, Ghijasa de Sus, Vecerd, Ighișu Vechi, Bârghiș, Coveș, Zlagna, Alma Vii, Nemșa și Richiș. Nu cunoaștem unde și-a avut centrul acest tribunal și nici cine l-a condus.

Tribunatul IV avea tot zece localități: Moșna, Buzd, Mediaș, Brateiu, Ațel, Biertan, Dupuș, Copșa Mare, Valchid și Șaroș pe Târnave. Centrul lui s-a aflat la Mediaș, iar comanda a continuat să fie exercitată de George Porea (Porescu).

Tribunatul V era compus din zece localități, anume: Mălâncrav, Noul Săsesc, Florești, Roandola, Criș, Stejărenii, Laslea, Daneș, Netuș, și Brădeni³². În fruntea lui s-a aflat tribunul Ilariu Sacelliu Popeiu³³.

³¹ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 4, 1876, p. 43, nr. 42.

³² *Ibidem*, p. 43, nr. 42a.

³³ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 138; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 236; *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 10, 1876, p. 11, nr. 57.

Moldovan consemna în memoriile lui că „în Prefectura Mediașului, voind a organiza după înaltele dispozițiuni prememorate, am dat de pedici grele, și anume: Comitetul Național, cu data de 17 noiembrie, nr. 371 a fost împărțit prefectura aceasta în partea de către est-sud (sud-est, n.n.) de Târnava în șapte tribunate, între care erau mestecate și cele 32 sate din desființatul comitat al Albei Superioare; însă peste acestea încă mai înainte de desființare a fost pus prefect Eliseu Armatu, precum și peste cele din Scaunul Sighișoarei. Iar peste cele din vest-nordul (nord-vest, n.n.) Târnavei voia a dispune prefectul Vasilie Moldovanu din Chirileu (Kerülö). *Și la satele din jos de Mediaș, Vasilie Axente, fratele lui Axente Sever, fiindu-se cu ele de Prefectura Blajului*”.

Situația confuză împiedica buna funcționare a prefecturilor și activitatea prefectilor, putând genera neînțelegeri între aceștia. Pentru a-i pune capăt, la 8 decembrie 1848, Ștefan Moldovan s-a adresat Comitetului Național Român solicitându-i adoptarea măsurilor adecvate remedierii ei. Cu privire la demersurile făcute, prefectul Mediașului relatează că „am cerut de la comitet, cu data de 8 decembrie ca să defigă marginile fiecărei prefecturi și să demande tribunilor a asculta de perfecții săi”. În caz contrar, preciza Ștefan Moldovan în demersul său, „nu se va putea organiza Prefectura Mediașului, prin urmare, ordinea și disciplina va scădea, iar eu nu voi putea lua răspunderea asupra mea despre tribunii puși de către alții, cu atât mai puțin despre popoarele de sub mâna lor”.

Asupra bunei funcționări a Prefecturii Mediașului au grevat, de asemenea, și o serie de însărcinări, primite de Ștefan Moldovan, în afara atribuțiilor lui de viceprefect. La 23 noiembrie 1848, el intra în posesia deciziei nr. 388, din 19 noiembrie a Comitatului Național Român, care în baza decretului cu numerele 4.543, 4.575 și 4.607 al Comandamentului General, îl desemna ca ajutor, *ad latus*, din partea românilor, al administratorului militar al Comitatului Cetatea de Baltă, căpitanul pensionar, Carol Comendo³⁹.

În urma numirii în noua funcție, Ștefan Moldovan, la recomandarea Comitetului Național Român, l-a desemnat ca „*viceprefect suplinitor*” pe preotul unit din Ighișul Nou, Nicolae Medieșianu⁴⁰. Ștefan Moldovan, rămas în continuare viceprefect titular.

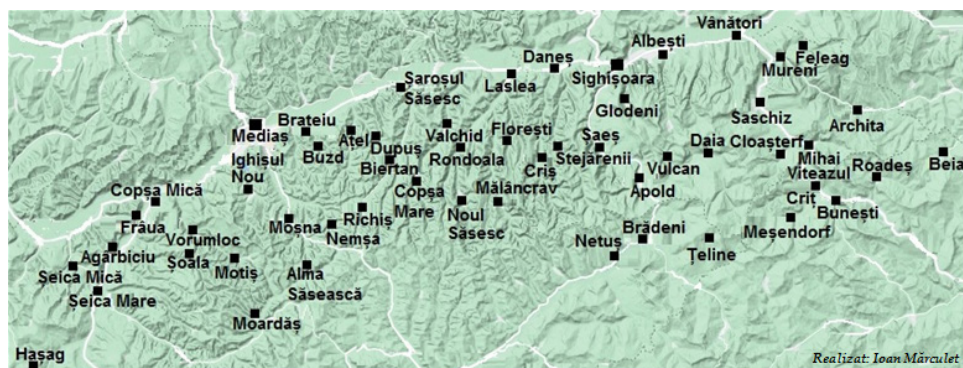
În acest punct al demersului nostru, pe baza informațiilor pe care le deținem, facem precizarea că, în calitate de *viceprefect suplinitor*, Nicolae Medieșianu a fost doar veriga de legătură dintre Ștefan Moldovan și ceilalți fruntași revoluționari locali din subordine. Rolul lui s-a limitat la a prelua dispozițiile viceprefectului titular și a le transmite subordonaților.

³⁹ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, pp. 131, 138; Maria Vertan, *op. cit.*, pp. 230, 235.

⁴⁰ Maria Vertan, *op. cit.*, p. 231.

La 11 decembrie 1848, Ștefan Moldovan primea dispozițiile transmise de Comitetul Național Român cu privire la solicitările înaintate la 8 decembrie. Odată cu punerea în aplicare a respectivelor dispoziții, Prefectura Mediașului intra în a treia și ultima ei fază de organizare și evoluție.

Prin Decizia nr. 680 din 11 decembrie, semnată de August Treboniu Laurian, în calitate de locțiitor al președintelui Comitetului Național Român, erau fixate limitele teritoriale ale Prefecturii Mediaș, precum și, implicit, aria de jurisdicție administrativă a viceprefectului ei. Informațiile avute la dispoziție, ne permit constatarea conform căreia față de etapa anterioară, organizarea prefecturii înregistra consistente modificări, îndeosebi sub raportul numărului de localități intrate acum în compunerea tribunatelor sale.

Jurisdicția Prefecturii Mediaș, stabilită la 11 decembrie 1848

Referitor la intervenția Comitetului Național Român în procesul de delimitare teritorială a prefecturilor, solicitată de Ștefan Moldovan, încă în debutul Deciziei reprezentantul forului revoluționar român sublinia posibilitățile de intervenție limitate, precum și motivele care le determinau. În decizie se preciza că „Comitetul au primit raportul dumitale din 8 dec., din care au văzut nedumerirea dumitale în respectul împărțirii Prefecturii Mediașului; însă deocamdată nu se poate face altă schimbare ca să nu se nască mai multă confuziune cu prefecturile vecine”.

Potrivit deciziei Comitetului Național Român, Prefectura Mediașului urma să aibă în compunere un număr de șapte tribunate, ai căror tribuni urmau să se subordoneze, fără excepție, viceprefectului Mediașului. Din acest punct de vedere, în decizia Comitetului Național Român se arăta că „peste tot Prefectura Mediașului va ține cele șapte tribunate, în care tribunii vicetribunii, fără excepțiune, vor atârna de la Prefectura Mediașului însuși”.

În viziunea Comitetului Național Român, o problemă mai dificil de rezolvat o ridicau cele 19 sate ce aparținuseră Comitatului Alba Superioară,

incorporate Scaunului Mediașului, care necesitau „o priveghiare continuă nu numai în respectul militar, ci și civil-administrativ”. În consecință, decidea Comitetul Național Român, „aceste sate ad interim văr rămâne sub priveghiarea lui Eliseu Armatu, care si-au pus până acum toată osteneala ca să le aducă la ordinea cea bună”.

În baza aceleiași decizii, în compunerea Prefecturii Mediaș rămâneau, cel puțin temporar, cele trei tribunate situate în vecinătatea imediată a orașului omonim. Numărul localităților care rămâneau în compunerea lor era redus drastic, la un total de 13 sate, din care câte cinci în tribunalele I și II și trei în tribunatul III. Acestora li se adăugau cele zece localități din compunerea tribunatului III, precum și cele treizeci de localități din tribunalele V–VII, din Scaunul Sighișoarei. Decizia nr. 680 stabilea că „prin urmare cele trei tribunate dintâi relative spre Mediaș vor rămâne mance ad interim așa: **I:** Hașag, Șeica Mare, Șeica Mică, Agribici (Agârbiciu, n.n.), Frâua; **II:** Moardăș, Șiaia (Șoala, n.n.), Vorumloc, Căpușiu (Copșa Mică, n.n.), Ighișdorfu Săsesc (Ighișul Nou, n.n.); **III:** Almașu Săsesc (Alma Șăsească / Alma Vii, n.n.), Nemșa și Richiș”. În pofida faptului că respectivele localități erau incluse ad interim în Prefectura Mediaș, în decizie se arăta că „dumneata poți să numești peste ele trei tribuni și vicetribuni”. Totodată, în decizie se stabilea că „lui Axențiu junior se va da de știre să asculte de Prefectura Mediașului, căci a Blajului e mare destul și apoi e și prea departe”⁴¹.

Prin aceeași decizie, lui Ștefan Moldovan i se comunica faptul că „peste cele trei tribunate din Scaunul Sighișoarei și satele alăturate din Alba de Sus s-au numit tribuni: peste V. Ilariu Saceliu Popeiu, peste VI. Ioan Ioanovici (Ianovici, în memoriile lui Ștefan Moldovan⁴²), peste VII. Onoriu Oviliu (Ovidiu) Maronianu”, cărora „li-a dat de știre ca să asculte de Prefectura Mediașului”. Punerea în aplicare a acestei decizii era însă imposibil de realizat deoarece se arăta în domuent, „acum au plecat cu guardia lor către secuime cu prefectul Armatu, unde sunt chemați de comandanții militari, ca să înfrângă odată acea putere infernală”.

Un caz deosebit îl reprezentau și în această regiune localitățile din fostul comitat Alba Superioară, incorporate Scaunului Sighișoarei. Comitetul Național Român stabilea însă că și aici „va avea influență Armatu până le va pune în ordine”.

Într-o situație similară se găseau șase sate din nordul Târnavei Mari. Referitor la acestea, Comitetul Național Român stabilea că „fiind ele despărțite de celelalte din Scaunul Mediașului însuși, credem că ar produce

⁴¹ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 19, 1876, p. 117, nr. 57.

⁴² Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 138; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 236.

numai încurcare despărțindu-le de satele cu care se învecinează în natură”⁴³. Din memoriile lui Ștefan Moldovan cunoaștem că această decizie însemna ca respectivele „6 sate de peste Târnava să rămână la Prefectura Chirileului”, condusă de Vasile Moldovan.

Parcursul informațiilor pe care le avem la dispoziție conduce la concluzia că în urma măsurilor organizatorice dispuse de Comitetul Național Român numărul localităților care intrau în componența Prefecturii Mediașului a fost redus drastic de la 72 în octombrie, la 43 în decembrie. În baza aceluiași știri conchidem că asupra tribunatelor V–VII, situate în Scaunul Sighișoarei, jurisdicția viceprefectului Mediașului era una eminamente nominală. Aceeași situație se constată și în cadrul tribunatului I, al cărui tribun, Vasile Axente, a acționat permanent în subordinea prefectului Blajului, Ioan Axente Sever. În temeiul acestor constatări, conchidem că jurisdicția viceprefectului Ștefan Moldovan s-a exercitat *de facto* exclusiv asupra tribunatelor II–IV, situate în zona Mediașului, care, după calculele noastre, înglobau doar un număr de 18 localități.

Măsurile impuse de Comitetul Național Român, prin Decizia nr. 680, din 29 noiembrie/11 decembrie 1848, au constituit ultima tentativă de organizare a Prefecturii Mediașului. În ce măsură au putut fi ele puse în practică sau cât de eficiente au fost nu cunoaștem. Cert este că noua organizare a unității militar-administrative revoluționare românești, dacă ea s-a realizat, a fost de scurtă durată. O lună mai târziu, la începutul lunii ianuarie 1849, forțele maghiare, comandate de generalul polonez Joseph Bem ocupau teritoriile aparținând Scaunelor Mediaș și Sighișoara. În acest context, în noaptea de 16/17 ianuarie 1849, viceprefectul Ștefan Moldovan și unii dintre colaboratorii lui apropiați, vizați de represaliile autorităților civile și militare maghiare părăseau Mediașul pentru a se refugia în Țara Românească⁴⁴. În 17 ianuarie, trupele maghiare au ocupat orașul Mediaș. Odată cu ocupația maghiară, Prefectura Mediașului își înceta existența, care date fiind problemele de organizare pe care le cunoscuse fusese una mai mult formală.

Considerații finale. Finalizarea prezentului studiu ne permite formularea următoarelor concluzii, cu privire la organizarea administrativ-revoluționară a Scaunelor Mediaș și Sighișoara, în timpul Revoluției de la 1848–1849:

1. În perioada octombrie 1848 – ianuarie 1849, Scaunele Mediaș și Sighișoara cărora le-au fost arondate și un număr de 32 de localități (19 Scaunului Mediaș; 13 Scaunului Sighișoara), din fostul Comitat Alba Superioară, au fost organizate succesiv, inițial într-o viceprefectură, dependentă de Prefectura Blajului (*Blăjana*), ulterior într-o prefectură proprie, Prefectura Mediașului

⁴³ *Documente historice*, în „Transilvania”, anul IX, nr. 10, 1876, p. 117, nr. 57.

⁴⁴ Ștefan Moldovan, *op. cit.*, p. 138, 165–166; Maria Vertan, *op. cit.*, p. 236, 245–246.

(*Media*). În fruntea acesteia a fost numit, în calitate de viceprefect, protopopul unit al Mediașului, Ștefan Moldovan. În cursul lunii octombrie 1848, în Scaunul Mediașului au fost organizate trei tribunate care reuneau 29 de localități: tribunatul I (zece localități), condus de tribunul Vasile Axente, avea centru la Frâua (Axente Sever); tribunatul II (nouă localități), în frunte cu tribunul George Porea (Porescu), avea centru la Mediaș; tribunatul III (zece localități), pus sub conducerea tribunului Ioan Chendi, avea reședința la Șaroșul Săsesc (Șaroș pe Târnave). Se pare că tot trei tribunate au fost organizate și în Scaunul Sighișoarei.

2. Foarte probabil, anterior datei de 31 octombrie 1848, în condițiile în care procesul organizării Viceprefecturii Mediașului se desfășura lent, Comitetul Național Român a decis transformarea acesteia într-o prefectură, Prefectura Mediaș (*Media*). Măsura a devenit definitivă la 3 noiembrie, când același for, prin deciziile nr. 93 și 98, i-a stabilit și aria de jurisdicție prin nominalizarea localităților care intrau în componența ei. În fruntea acesteia a fost numit, cu titlu de viceprefect (prefect în unele documente), protopopul Ștefan Moldovan, însărcinat cu desăvârșirea procesului de organizare.

3. La 17 noiembrie 1848, Comitetul Național Român stabilea localitățile care urmau să intre în compunerea Prefecturii Mediașului. Potrivit deciziei sale, Prefectura Mediașului urma să includă 72 de localități, organizate în șapte tribunate: tribunatul I – 12 localități, tribunalele II–VII câte 10 localități fiecare. Cele 32 de sate din fostul Comitat Alba Superioară erau subordonate Prefecturii Hârtibaciului (*Erbaciana*), condusă de prefectul Eliseu Armatu, iar satele din nordul Târnavei Mari, erau puse sub jurisdicția Prefecturii Chirileului (Cetății de Baltă), în frunte cu prefectul Vasile Moldovan.

4. La 11 decembrie 1848, la solicitarea expresă a lui Ștefan Moldovan, Comitetul Național Român fixa jurisdicția și limitele teritoriale definitive ale Prefecturii Mediașului. Aceasta își păstra organizarea în șapte tribunate, dar unele dintre ele – cele din zona Mediașului – erau supuse unei reorganizări radicale, numărul localităților din compunerea lor fiind simțitor redus. Sub jurisdicția Prefecturii Mediașului mai intrau acum doar 53 de localități, tribunalele având următoarea componență: tribunalele I–II – câte cinci localități fiecare; tribunatul III – trei localități; tribunalele IV–VII – câte zece localități fiecare. Tribunul Vasile Axente primea dispoziția clară de a trece complet în subordinea viceprefectului Mediașului. În fruntea tribunatelor V–VII, din Scaunul Sighișoarei, Comitetul Național Român numea trei tribuni, care, temporar continuau să acționeze în subordinea prefectului Eliseu Armatu. Totodată, alte șase sate, situate în nordul Târnavei Mari, treceau sub jurisdicția prefectului Vasile Moldovan al Chirileului.

5. În prima jumătate a lunii ianuarie a anului 1849, forțele maghiare ocupau Scaunele Mediaș și Sighișoara. Viceprefectul Ștefan Moldovan și unii dintre colaboratorii lui luau drumul exilului, în Țara Românească. La 17 ianuarie era ocupat Mediașul, reședința prefecturii. În aceste condiții, Prefectura Mediașului, a cărei funcționare fusese una mai mult formală, își înceta existența.

Bibliografie

Surse editate. Lucrări generale și speciale

- Bodea, Cornelia, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- Chindriș, Ioan, Începuturile Prefecturii Câmpiei la 1848, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie” vol. XXVIII, Cluj-Napoca, 1987–1988.
- Chiorean, Ioan, *Documente inedite privind organizarea administrativă a românilor în revoluția de la 1848 din Transilvania*, în Ioan Chiorean (coordonator), *In memoriam Avram Iancu (1872–1972): comunicări științifice despre Avram Iancu și epoca sa: 5 septembrie 1972*, Târgu Mureș, 1972.
- Documente historice din 1848 et 1849*, în „Transilvania”, anul VIII, nr. 16–20, 22–24 1875; anul IX, nr. 1–21, 1876.
- Dragomir, Silviu, *Studii privind istoria Revoluției Române de la 1848*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989.
- Maior, Liviu, *Aspecte ale organizării administrației românești din anii 1848–1849 în Transilvania*, în „Acta Musei Napocensis”, IV, 1968.
- Mărculeț, Vasile, *Prefecturi și prefecți români în revoluția transilvană din 1848*, în „Magazin Istoric”, anul XLI, serie nouă, nr. 6 (483), 2007.
- Mărculeț, Vasile, Doboș, Alexandru, *Unele considerații asupra organizării administrative românești din Transilvania din timpul Revoluției de la 1848–1849. Prefecturile și prefecții lor*, în „Comunicări Științifice”, vol. III-IV, Mediaș, 2005.
- Mărculeț, Vasile, Doboș, Alexandru, *Unele considerații asupra înființării, organizării și funcționării Prefecturii Mediaș-Sighișoara (octombrie 1848-ianuarie 1849)*, în „Comunicări Științifice”, vol. V, Mediaș, 2006.
- Mărculeț, Vasile, Doboș, Alexandru, *Aspecte ale Revoluției Române de la 1848–1849 la Mediaș. Studii*, Editura Samuel, Mediaș, 2007.
- Moldovan, Isaia, *Din întâmplările vieții. Note și schițe. II. 1848/19*, în „Gazeta Transilvaniei”, anul LXI, nr. 258, 1898.
- Moldovan, Isaia, *Din întâmplările vieții. Note și schițe. II. 1848/19*, în *Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania*. Studiu introductiv, ediție, note și glosar de Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.

- Moldovan, Ștefan, *Estras din dioariul vieții mele de la 15 martie 1848 până la 18 ianuarie 1849*, în „Transilvania”, anul VIII, nr. 7–15, 1875.
- Moldovan, Vasile, *Memorii din 1848–49*, Brașov, 1895.
- Mureșan, Augustin, *Cu privire la sigiliile prefecturilor române din timpul Revoluției de la 1848–1849 din Transilvania*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coordonatori), *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări*, vol. II, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2010.
- Pascu, Adrian, T., *Ioan Axente Sever (1821–1906). Viața și activitatea militantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.
- Totu, Maria, Florea, Petre, Abrudan, Paul, *Bărbați ai datoriei 1848–1849*, Editura Militară, București, 1984.
- Vertan, Maria, „Dioariul vieții mele” – însemnările lui Ștefan Moldovan despre Revoluția de la 1848–1849 din Transilvania, în „Revista Arhivelor”, nr. 1, 2011.